

Hammas Gyurka

Volt, hol nem volt, még hetedhét országon is túl, egy szegény asszony. Ennek a szegény asszonynak volt három fia: a legnagyobbik csizmadia-, a második szabómesterséget folytatott, hanem a legkisebbikkel semmire sem lehetett menni: mindig a hamuban hevert, azért el is nevezték Hammas Gyurkának.

A két nagyobbik legény egy darabig csak elnyögte, hogy ők a keresők, s az öccsük eszik, alszik, hamuban hemmedezik, de egyszer azt mondták az anyjuknak, hogy ezt már a szentlélek sem állja ki tovább, valamerre takarítsa el a becefiát. El is vitte a szegény asszony a városba, beadta fazekasmesterségre, de már másnap otthon volt Gyurka, s azt mondta, hogy ő ugyan nem mocskolódik az agyaggal, s belőle, míg e világ, soha fazekas nem lesz. Azután elvitték tímármesterségre, de innét is megszökött, mert a bűdösséget nem tudta szenvedni. Vitték szabóságra, azt azért nem szenvedhette, mert ülnie kellett.

A szegény asszony már azt sem tudta, hol áll a feje; de a legények addig morgolódtak, hogy ismét próbált egyet, s elindította a város felé. Amint mentek, találkoztak az országúton egy veres szakállú urasággal. Kérdi az asszonyt:

- Hová igyekszik kend, néne, azzal a legénykével?

- Én bizony, nagyságos uram, viszem ezt a szegény legénykét szolgálatba, ha valahol helye kerekedhetnék, de hogy az igazat meg is mondjam, még egy helyen sem tudott ellakni, mert "Laci a hátán ül", olyan lusta.

- Nem baj az! - örvendezett az uraság - éppen ilyen legényt keresek én. Nem lesz nálam semmi dolga, s mégis olyan bért adok, hogy tíz esztendeig sem szolgálna más embernél annyit.

Megörvend a szegény asszony, de még jobban Gyurka, s meg is mondta az anyjának egyszeribe, hogy ő ehhez az úrhoz megy szolgálatba, ha semmit sem fizet is, csak enni eleget adjon.

Az uraság megcsinálta az írást, s kérdi a szegény asszonytól:

- No, szegény asszony, tudod-e, hogy ki vagyok én, s hová viszem a fiadat?

- Igaz is, no! - kapott észbe a szegény asszony - nem is kérdeztem.

- Hát tudd meg, hogy én Durumo vagyok, a pokol királya, s a fiadat az ördögök közé viszem.

Aj, megijedt a szegény asszony, kérte, hogy égensék el az írást, de Durumo azt felelte:

- Majd vaskedden! - Hanem megígérte, hogy esztendő múlva jöjjön el ebbe s ebbe a rengetegbe, ott egy helyet úgy hívnak, hogy Durumo sarka, s ott aztán visszaadja a fiát. Belényugodott nagy nehezen a szegény asszony, de mikor hazament, még akkor jutott istenigazában az eszibe, hogy a fiát kinek a kezére adta. Elpanaszolta a nagyobbik fiainak, hogy milyen szerencsétlenül járt, de ezek csak összenéztek, s azt gondolták, hogy az anyjuk vagy a kontya alá hajtott, vagy meghibázott az eszében.

No, eltelik az esztendő, s a szegény asszony elment pontosan Durumo sarkához, várt-várt setét estig, de Durumo nem hozta vissza a fiát. Amint ott bucsálódott, odament egy ősz ember. Kérdi:

- Miért búsulsz, te szegény asszony?

Elmondta, hogy kinek adta szolgálatba a fiát, hogy éppen a mai napra ígérte, hogy visszahozza, de bizony nem is gondol arra.

- Ne is várd azt hiába, szegény asszony, mert oda magadnak kell elmenned, s úgy ha visszakapod a fiadat.

Avval beléfűtt a sípjába, s egy kicsi nyulacska mindjárt mellette termett.

- No, szegény asszony, ez a kicsi nyulacska elvezet a pokol kapujáig, ott aztán beeresztenek, csak azt kell mondanod, hogy Durumót keresed. Hanem a te fiadat addig úgy elváltottatták, hogy még te sem ismered meg; adok én neked egy szál rozmarintot, indulj meg ezzel az ördögök közt, s amelyik előtt kivirágzik, az a te fiad.

Megköszönte a szegény asszony az ősz ember szívességét, s elindult a kicsi nyulacska után.

Három nap s három éjjel mentek, akkor értek a pokol kapujához, innét megfordult a nyulacska, s a szegény asszony békiáltott a kapun.

Kifut egy ördög, s kérdi:

- Kit keressz, te szegény asszony?

- Én bizony Durumo öfelségét keresem - felelt a szegény asszony.

- No, csak gyere, éppen most egzecéroztatja a legényeit, ha jókedvibe lesz, még be is fogad a fűtőkatlan mellé.

Bement a szegény asszony, ment egyenest Durumóhoz.

- Kend ugyan visszahozta a fiamat, Durumo uram!

- Ejnye, azt bizony el is feledtem - mondta Durumo -, de hát melyik is volt a kend fia? Válassza ki, kend jobban ismeri.

A szegény asszony eltalálta egyre a rozmarint nélkül is, pedig olyan fekete volt a fia, mint az üst.

- Jaj! - kiált Durumo - így nem mesterség eltalálni!

Előszóltott egy regiment ördögöt, s megparancsolta, hogy egyszeribe vagdalják össze azt a regimentet, amelyikhez Hammas Gyurka tartozott, azután égessék porrá, s jóféle füvekkel kenegessék meg.

Összevagdalták egy micre, porrá égették, jóféle füvekkel megkengették, s a porból ismét egy regiment ördög lett, de egy makulamákszem nem sok, annyit sem különbözött egyik ördög a másiktól.

- No, most válassza ki kend a fiát - biztatta Durumo.

Kezébe vette a szegény asszony a rozmarintot, megindult a gléda előtt, s mikor a fiához ért, a rozmarint kivirágzott, s ő megállott előtte.

- Ez az én fiam! - mondta Durumónak.

Tüsszögött Durumo nagy bosszúságában, nem tudta már, hogy mitévő legyen, mert Gyurkát semmiképpen ki nem akarta adni, úgy megkedvelte.

Hanem Gyurka jóllakott már az ördögséggel is, keresztülbucskázott a fején, csóka lett belőle, s úgy kirepült a pokol kapuján, hogy Durumónak szeme-szája elállott nagy bámulatában. Azt mondja a szegény asszony:

- Már bizony, ha a fiam elment, én sem maradok itt - s avval ott hagyta Durumót.

Szitkozódott Durumo, hogy az a kölyök úgy kitanulta az ő mesterségét egy esztendőre, hogy még az ő eszén is túljár, de nem hagyja annyiban, ha életével játszik is. Ő is keresztülbucskázott a fején, sasmadár lett belőle, s avval utána repült Hammas Gyurkának. Mikor már szinte utolérte volna, egy szép réten leszállott Gyurka, keresztülbucskázott a fején, s lett belőle egy szép selyemkendő. A legények meg a lányok éppen ott táncoltak, az egyik leány megkapta, s szépen a nyaka köré kötötte. Leszállott erre a sas is, keresztülbucskázott a fején, s lett belőle egy istenes vastag bot. A táncosok között volt egy idegen legény is, ez kérni kezdte a leánytól a szép selyemkendőt; de ez nem adta oda. Azt mondta a legény: - Hiszen úgyis lelted! - s erővel el akarta venni. A leánynak a szeretője erre felkapta a botot, s úgy eldöngette az idegen legényt, hogy a csontja is ropogott belé. Eközben a selyemkendő leesett a leány nyakáról, s ismét csóka lett belőle, a botból pedig sas, de most még mérgebben űzőbe vette, mert ahogy fájt az ütés a legénynek, úgy fájt neki is.

Mikor már szinte utolérte volna, a csóka berepült egy ablakon, ott általhajtotta magát a fején, s lett belőle egy szép gyémántgyűrű. A sas nem tudott egyebet kiszelni, hanem bucskázott egyet, s lett belőle egy fiatal úr. A háznál éppen akkor készültek bálba, s a kisasszony, mikor észrevette a gyűrűt a kicsi asztalán, azt hitte, hogy az édesapja vette ajándékba, s felhúzta az ujjára. Beállított erre Durumo is, gazdag úrfi képében, s úgy megszerettette magát a háznál, hogy elhívták magukkal a bálba. Durumo csak mindig a gyűrűs kisasszony körül forgolódott, mondta neki a szépet, s addig-addig, hogy kérni kezdte a gyűrűt a kisasszonytól. Ez azonban kikacagta Durumót, hogy már első este gyűrűt kér tőle, s azt mondta: - Majd máskor! - Hanem Durumónak akkor kellett volna, s mikor táncra

kerekedtek, megfogta a gyűrűt, hogy erővel is lehúzza az ujjáról. A kisasszony elkezdett sikoltozni, Durumót megcsípték a többi úrfiak, s úgy kirepítették az ablakon, hogy alig tudott összeszedelőzködni. Átkozódott Durumo, s fel is fogadta, hogy többet nem üldözi Hammas Gyurkát, hogy mindenütt ő húzza a kurtát, s visszament az országába. Azonban vége lett a bálnak, s már este a kisasszony lehúzza ujjáról a gyűrűt, s lett belőle csóka, kirepült az ablakon, s hazáig meg sem állott. Az ajtó előtt keresztülbucskázott a fején, s ismét Hammas Gyurka lett belőle.

- Jaj, lelkem fiam! Csakhogy hazakerültél! - örült a szegény asszony. - Ládd-e, bátyáid már bolondszámba vettek engem, nem hitték, hogy a Durumo szolgája voltál kerek esztendeig.

- Bizony az voltam, aki áldója van! - mondta Hammas Gyurka. - De bezzeg nem is bántam meg, mert annyi huncutságot tanultam nála, hogy már ez után is élélhetünk úri módon.

Másnap reggel azt mondja Gyurka a bátyjainak:

- No, legények, ma sokadalom lesz a városban, én hollószín paripává változom, ti pedig vezessetek el engem, s adjatok el jó pénzért. Csak kettőt kötök ki, hogy vörös szakállú embernek el ne adjatok, s ha eladtok, fejembe ne hagyjátok a kötőféket, mert cudarul lesz a dolgom.

El is indultak a városba, s mikor egy erdőn mennének keresztül, Gyurka átalbucskázott a fején, s lett belőle egy szép hollószín paripa. A bátyjai kötőféket vetettek a fejébe, s úgy vezették be a városba. Még jóformán be sem értek, egy óbester megalkudta ötszáz forintba, de addig itták a legények az áldomást, hogy mind jobban-jobban nekimelegedtek, ettek-ittak, húzatták a muzsikussal, s az öccsükről úgy megféleltek, mint a fekete föld. Az óbester pedig hazavezette a szép csikót a kötőféknél fogást, s bekötötte az istállóba. Mindjárt adatott neki jó lány sarjút, de a csikó csak tüszögött, s még belé sem harapott. Kimegy az óbester leánya, vitt egy karéj komlós cipót s egy marék nádmézet, s lám, azt mind egy falásig megette. A kisasszony még tréfálkozott az apjával, hogy olyan csikót vett, mely cipóval él meg cukorral. Jól van! Kicsapatja az óbester az udvarra, hadd járja meg magát, hanem mikor délben mind bementek ebédelni, keresztülbucskázott a fején, csóka lett belőle, s hazáig meg sem állott. Az ajtóban ismét bucskázott egyet, s lett belőle Hammas Gyurka. Bément a házba, ott erősen lecirmolta a bátyjait, hogy róla úgy megféleltek, s azt mondta, hogy még holnap is vezessék el, de ha megint úgy járatják, többet nem megy velük, hanem dolgozzék mindegyik a maga kezére.

Elindultak második nap is a sokadalomba, s mikor az erdőbe értek, átalbucskázott Gyurka a fején, s olyan gyönyörű szürke csikó lett belőle, milyen még a török császár alatt sem járt. Fejébe húzták a kötőféket, s amint beértek a városba, megszólítja őket egy veres szakállú uraság:

- Mit kértek ezért a csikóért, hé?

- Kétezer forintot - felelt a nagyobbik legény.

A veres szakállú uraság egyszeribe elővette a bugyellárisát, de a legényeknek eszükbe jutott, hogy mit kötött volt ki az öccsük, s megmásolták a szavukat. Azt mondták, hogy csak tréfabeszéd volt az egész, mert a csikó nem eladó, viszik egy grófnak. A veres szakállú uraság éppen Durumo volt, s nem is hagyta annyiban, hanem szépen utánuk sétált, hadd lám, kinek adják el a csikót. Amint vezették az utcákon, kinéz az ablakon egy gróf, s kérdi, mit kérnek a csikóért.

- Háromezer forintot! - felelte a nagyobbik legény.

- Vezessétek be! - parancsolta a gróf, s mindjárt kifizette a háromezer forintot. A legények nagy örömben ismét a csikó fejében felejtették a kötőféket, s annál fogva be is kötötte a gróf az istállójába. Alig mentek el, Durumo is beállított a grófhoz, s dicsérni kezdte a csikót, mondta, hogy ő is megvette volna annyiért.

- Hát az úr miféle? - kérdi a gróf.

- Én bizony lovászmester voltam egy hercegnél, és most szolgálatot keresek, ha valahová befogadnának lovászmesternek - felelt Durumo.

- No, éppen jó helyen jár, nekem egy ügyes lovászmesterre van szükségem.

Írást csináltak, s Durumo ment tüstént az istállóba.

- No, te tolvaj, akasztófáraló gyilkos! Megverettél egynéhányszor, de most a kezem közé kerültél! - ezt mondta Durumo a csikónak, azzal előkapott egy vastag cseberrudat, s úgy elnászpángolta a szegény csikót, hogy az a hírlást is felrúgta kínjában. Meghallja a gróf a nagy dörömbözést, lefut az istállóba.

- Hát te gazember, így kezded az esztendőt?!

Megfogatta a béresekkal, lehúzatta, s olyan ötvenet húzatott reá, hogy elájult belé. Mikor aztán felszuszpetelődött nagy kínnal, átalbucskázott a fején, s lett belőle sas, de megfogadta, hogy többé nem üldözi azt a kitanult kötélrevalót, ki úgy a begyibe szedte az ő mesterségét, hogy még őt is csúffá teszi.

A gróf ezalatt kieresztette a csikót, hogy járja meg magát az udvaron. Az egész háznép sajnálkozott a szegény csikón, jóltartották cukorral, kaláccsal s különbnél különb jóféle süteményekkel. Hanem, ahogy magára hagyták, csak keresztülbucskázott a fején, s úgy repült haza csóka képiben, mint a gondolat. Az ajtó előtt ismét Hammas Gyurka lett. Mikor belépett az ajtón, bátyjai ijedtükben az asztal alá hengeredtek.

- Csak ki onnét, hé! - szedtevetézt Gyurka. - Tovább nem tartjuk az atyafiságot, mert ti, látom, mindig elisszátok az eseteket.

Ami pénz volt, elosztotta négyfelé, s azt mondta:

- Egy rész az anyámé, hogy legyen miből éljen vénségire, kettő a tiétek, hogy legyen miből folytassátok a mesterségeket, a negyedik rész az enyim, s én azzal megyek szerencsét próbálni.

Azzal átalbucskázott a fején, s úgy elrepült csóka képiben, hogy soha még hírét sem hallották.